

gende med en kapitalistisk udvikling oplevede en rationalisering i erhvervslivet og en vækst i tallet af arbejdere på bekostning af de selvstændige håndværkere.

I betragtning af, at skatte- og takseringslisterne tal er det grundlæggende og alt overvejende materiale ved analysen af borgernes økonomiske situation, synes flere af Kekke Stadins hovedresultater alt for skarpt formuleret. Det ligesom glemmes, at det ved præsentationen af skatte- og takseringslisterne er konstateret (s. 70), at »källmaterialet från denne period är således inte så bra som man kan önska för en undersökning av den socioekonomiska strukturen. Detta gör, att materialet får användas med stor försiktighet, samtidigt som de frågor som kan besvaras begränsas«. Man har på grundlag af det fremlagte svært ved at følge Kekke Stadin i hendes opfattelse af en kapitalistisk udvikling i de behandlede byer i perioden 1680-1715, af en proletarisering, der skulle være væsentlig anderledes i 1715 end i 1680, og en begyndende polarisering, af en strukturrationalisering inden for produktionen og af, at »den sociala differentiering och utveckling som skedda inom borgarskapet tyder ... på förändringar i riktning mot borgarnas tydligare klasskarakter« (s. 151). Forfatteren har selv fremhævet, at virksomhederne endnu var ganske små. Og at hun heller ikke selv nødvendigvis ser en direkte sammenhæng mellem skatte- og takseringstal og den økonomiske situation fremgår af s. 75-76, hvor hun efter påvisning af en stærkt faldende andel af den samlede skattetaksering for de 25% lavest takserede i Arboga og Enköping i tiden fra 1680 til 1715 konkluderer, at i disse to byer kan man altså tale om tendenser til en proletarisering af de lavest takserede og tilføjer: »men endast relativt sett. Deras faktiska ekonomiska förhållanden kan inte utläsas ur dessa beräkningar«.

Ole Degn

Werner Buchholz: Staat und Ständegesellschaft in Schweden zur Zeit des Überganges vom Absolutismus zum Ständeparlamentarismus 1718-1720 (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in History, 27). Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1979. 212 s. S.kr. 62,50.

Denne Marburg-dissertation er først og fremmest en frugt af Stockholm-projektet »Ett partisystem i vardande. Partier, parlamentarisk praxis och parlamentariska idéer i Sverige 1680-1772«. Afhandlingen retter søgelyset mod det centrale bureaukрати og dets rolle i den proces, der førte til afskaffelse af enevælden og indførelse af »ständerparlamentarismen« i Sverige. Forf. påviser, at bureaukратиets øvre lag i Karl XII.s sidste regeringsår fungerede som en gedulgt, men effektiv opposition. Således saboteredes de krigsfinansieringsreformer, som kongen og baron Görztz søgte gennemført, og som indebar en trussel mod de højere embedsmandslønnings. Umiddelbart efter Karl XII.s død greb statens ledende funktionærer selv den politiske magt, og de sikrede sig den afgørende indflydelse på den første stænderrigsdag. De embedsmænd, der havde gage til gode, fik status som statens kreditorer, og bønderne fik pålagt ekstraordinære afgifter til afhjælpning af »statsgælden«.

Selv om undersøgelsen i høj grad fokuserer på spørgsmålet om embedsmandslønningsne, vil forf. dog ikke definere bureaukратиet som et selvstændigt samfundslag med særlige interesser. Tværtimod fremhæver han de overordnede embedsmænds forankring i »de besiddende klasser« og deres personlige engagement i manufakturvirksomhed, bjergværksdrift og handel. Mange af dem var desuden storgodsejere. Afhandlingen efterlader det indtryk, at det centrale bureaukрати ved at indføre stændervældet overflødiggjorde sig selv som politisk agentur for disse sociale og økonomiske interesser.

Hans Bagger